

րի 5 ամիս և 25 օր—մահը ուրեմն պիտի լինի 1911 մարտ 23-ին):

Պ. Տէր-Միրաքեանը գուցէ մեղ կասէ, թէ նա թուարանութեան դասագիրք է կազմել և ոչ պատմութեան. բայց մի՞թէ մի դիտութիւն աւանդելով՝ ներելի է միւսները ազնատել. և մի՞թէ դիտութիւնները միմեանց պակասը չպիտի լրացնեն:

Մենք կցանկալինք, որ չայտնի մանկավարժ պ. Տէր-Միրաքեանը մի փոքր աւելի բարեխիղճ վերաբերուէր հետեւեալ դասագրքերը կազմելիս:

ՕՐ. Ն. ԱՂԱՆԵԱՆ

## Լ Ո Ւ Ր Ե Ր

Տանկահայոց գործերը աւելի քան տարտամ վիճակի մէջ են. «Լուսմալ»ի ընթերցողները դիտեն, որ պատրիարք Դուրեան սրբազանը հրաժարուել է իւր պաշտօնից, ժողովրդի մի մասը դո՛ւ նորա բռնած դիրքից՝ ուղերձներ է ուղարկում պատրիարքին, ևրոպական մամուլի մի մասը շատազովում է նորա բռնած դիրքը, միւս կողմից ազգի մի մասը դժգո՛հ է, որ պատրիարքը պաշտօնապէս հրաժարուած է, թէպէտ մասնաւոր կերպով դարձեալ վարում է պաշտօնի անյետածղելի պարտաւորութիւնները, բայց և այնպէս այդ ձևով նորա յամառումը մի առանձին բարեփոխութիւն առաջ չբերեց Տանկահայոց գործերի մէջ, բացի այն՝ որ կուսակցութիւնները աւելի լարուեցին, կառավարութիւնը մաս մատի չդրեց Դուրեանի հրաժարման առիթ եղող Ալանայի և ընդհանրապէս Տանկահայերի տնտեսական վիճակը բարւոքելու: Բոլոր օգուտը այդ հրաժարականի այն եղաւ, որ մի անգամ էլ Եւրոպայի ուշադրութիւնը դարձաւ Տանկաստանի դժբաղտ հայերի ու նոցա ա-

մայացած հայրենիքի վերայ, որպէս զի մի անգամ էլ խորին մոռացութեան մատնուին նօքա և զուցէ իբրև վրէժ՝ նորանոր արհաւիրքներ նիւթուեն հայութեան դեռ կանգուն ֆնացող հատուածների համար...

Որքան էլ մենք կամենանք խուլ և կոյր ծեւնալ, բայց իրողութիւնն այն է, որ վերջին մի քանի տասնեակ տարիներում հայերը այս և այն տէրութեան մէջ մեր աչքի առաջ պարբերաբար կոտորուած են, հայերի թիւը պարբերաբար պակասուած է, Հայաստանը սիստեմատիք կերպով դատարկուած է և ամայանում. չէ կարելի չնկատել այս խիստ կարևոր հանգամանքը և չմտածել սորա վերայ:— Սպասել, որ թիւրքահայոց նշանաւոր ազգային ժողովը կմտածէ առաջն առնել այն բնաշնչուծին, որին ենթակայ է նորա խնամքին յանձնուած թշուառ հայ ժողովուրդը, այդ մտացածին երազ է. էջմիածնի ծայր անգօր է այդ խնդիրներում, իսկ լեղափոխական կօմիտէաների նշանակութիւնը ընկել է ժողովրդի մէջ: Չկայ մի մարմին, որի ծայր նշանակութիւն ունենայ իշխողների համար:

Մենք կարծում ենք, որ նպատակալարմար կլինէր մի հայկական համագումար կազմակերպել ամեն երկրների հայերից և ազգովին որոշել այն քաղաքական դիրքը, որին հայերը պարտաւոր լինեն հետևել հայ ազգի թշուռ ֆնացողների դուրսութիւնը ապահովելու պարբերական կոտորածներից ու հալածանքից, իսկ Հայաստանը ամայանալուց:

Ուզգանի համալսարանի իրաւաբանական բաժնի ուսանող Մովսէս Շանիձէ «Ուսաց ցենզուրի պատմութիւնը» աշխատութեան համար համալսարանի խորհրդից պարզեատրուել է ոսկէ մեդալով: Ցանկալի կլինէր մի օր էլ տեսնել հրատարակուած կովկասեան ցենզուրայի պատմութիւնը և յատկապէս հայ ցենզօրների պատմութիւնը, քաղուած պաշտօնական աղբիւրներից և տակաւին կենդանի հայ հեղինակների յիշողութիւնների վրայ հիմնուած: Կարծում ենք, որ այդ պատմութիւնը մեծ լոյս պիտի սփռէ ընդհանրապէս ռուսահայոց գրականութեան զարգացման և մասնաւորապէս մեր կուսակցութիւնների

կազմակերպութեան ու զարգացման վերայ և մանաւանդ հայ մամուլի պատմութեան վերայ:

Ամենայն հայոց վեհ, կաթողիկոսի շրջաբերական կոնդակի հիման վերայ թեմիս ս. Առաջնորդը մանրամասն անդեկութիւններ է պահանջել բոլոր պետական և քաղաքային դպրոցների հայ կրօնուսոյցներից կրօնի դասատուութեան վերաբերեալ զանազան խնդիրների մասին:

Նոյեմբերի 21-ին կայս. գիւղատնտեսական ընկերութեան նախաձեռնութեամբ Թիֆլիզում կատարուելու է պ. Քալանթարի երեսնամեայ գիւղատնտեսական գործունէութեան յօբելեանը:

Փոխանորդ Կորիւն վարդապետի աքսորից յետոյ Գանձակը վերջին տարիներս մնացել էր առանց առաջնորդական փոխանորդի. այժմ «Մշակ»-ը հաղորդում է, որ այս օրերս այնտեղ կատարուել է ժողովրդական ընտրութիւն և փոխանորդի պաշտօնի համար ձայների առաւելութեամբ ընտրուել է Գարեգին վ. Յովսէփեանը:

Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիզում մի քանի հոգի պատրաստութիւններ են տեսնում մի ուրիշ հայերէն ամսաթերթ հրատարակելու և իբր թէ այս հրատարակութեան համար խոստացուած է նոցա մի բարեգործի կողմից մի յայտնի գումար:

---

Մեզադէր Հրատարակիչ՝ ԳԻՒՏ Ա. Ք. ԱՂԱՆԵԱՆՑ

---

